

Ключевые слова: *потребление, массмедиа, ценности, общество потребления, Постмодерн.*

Vysotska O., doctor of philosophical sciences, Associate Professor, Dean of the Faculty of open education and training, Professor of the Department of Philosophy of Education Dnipropetrovsk regional Institute of postgraduate pedagogical education (Dnepropetrovsk, Ukraine), E-mail: vysolga@gmail.com

Consumption of mass media in the context of the values of Postmodernity.

Abstract. *There are marked the main mechanisms of media consumption in the context of the implementation of the ideology and values of post-modern in the article. The consumer society is focused on excessive, individualized as well as «disposable» consumption. The ideology of consumption, first and foremost, the consumption of mass media performs a regulatory role in the relationship between people in a Postmodern culture. Kinds of consumption of mass media are such as symbolic, somarepresentative, communication, games.*

The consumption of media as a key social practice of the person of XXI century is a consequence virtualization of all social spheres, the further individualization of social relations. However, the consumer society as a society of enjoyment and exercising desires becomes an object of criticism to rethink the consumption main grounds. There occurs transition to model of sustainable or balanced intake today. The anticonsumerist practices such as «green consumption», ecological consumption, ethical consumption, and the like, are show up. At the heart of sustainable or balanced consumption there is not maximizing desires, but the realization of the principle of adequacy, balance product selection, which means significant changes in the value orientations and lifestyles.

The consumption of media is manifested in the liberating tendencies of society development. It applies primarily to the ideals of the open or transparent society in which citizens can significantly affect the actions of power structures with the ability to create and share relevant messages. The emancipation communities, the distribution of freedoms and opportunities were the result of accelerated consumption of mass media in education, law, worldview. The mobile network community can become the basis of a new form of civil society that already are well represented in the phenomenon of citizen journalism. The transformation of the ideology of Postmodernity occurs in the direction of implementing the principles of the media-openness and the future emancipation of the person under conditions of the open society. Today a consumer is the main actor of the public sphere of communication and influences processes of globalization.

Key words: *consumption, mass media, values, consumer society, Postmodernity.*

УДК 323.2

Глазунов С. В.

ДНУ імені Олеса Гончара

(Дніпропетровськ, Україна), E-mail: visnukDNU@i.ua

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ ТА СОЦІАЛЬНА РОБОТА В КОНТЕКСТІ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ В УКРАЇНІ

Анотація. *Розглянуто характерні риси системи соціального забезпечення радянського періоду, показано вплив попередніх етапів розвитку українського суспільства на становлення сучасної системи соціального захисту населення та здійснення соціальної роботи.*

Ключові слова: *соціальний захист населення, соціальна робота, суспільно-політичні трансформації, сучасні перетворення у соціальній сфері.*

Постановка проблеми. Питання соціального захисту населення постійно знаходяться в науковому, суспільно-політичному дискурсі. Правомірно багато уваги приділяється окремим напрямкам соціального захисту та соціальної роботи. Менше уваги звертається на те, що у підходах до здійснення перетворень у соціальній сфері все ще зберігаються інерційні впливи минулих періодів функціонування суспільства, які певним чином гальмують розвиток у зазначеній сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, пов'язані із соціальним захистом населення та соціальної роботи, досліджує досить широке коло дослідників.

Серед них особливо можна виділити таких, як О. В. Безпалько, І. Д. Зверева, І. Б. Іванова, А. Й. Капська, О. М. Кудласевич, М. П. Лукашевич, В. А. Поліщук, Т. В. Семігіна, В. В. Онікієнко, В. А. Скуратівський, А. Т. Тюптя та ін. Не дивлячись на доволі значний обсяг досліджень, проблема взаємозв'язку минулого і сучасного не є предметом спеціальних вивчень.

Постановка завдання. У статті здійснюється спроба узагальненого опису та аналізу впливу історичних нашарувань на вироблення сучасних підходів до соціального захисту населення та соціальної роботи.

Від 20-х до початку 90-х років ХХ ст. українське суспільство розбудовувалося відповідно до соціалістичних ідей в радянській (російській) інтерпретації. Населення стало об'єктом небаченого за своїми масштабами експерименту, який, на думку його ініціаторів, мав на меті побудову найпередовішої у світі економічної та політичної системи. Відтак була реформована не тільки структура управління й господарювання та суспільні відносини, а й модель соціальної допомоги. Її попередні форми та суб'єкти надання допомоги були визнані як такі, що не відповідають соціалістичному розумінню завданням соціального забезпечення і пережитком старого часу, коли соціальна підтримка значною мірою мала характер благодійництва, милостині. У той час досить швидко відбувалось ототожнення суспільства й держави і, як наслідок, у системі допомоги й захисту населення стала домінувати держава як головний суб'єкт допомоги, причому церква й громадські організації, а також приватні особи як партнери були усунені від цієї діяльності.

Такий підхід став причиною того, що суспільна опіка, яка раніше все ж охоплювала різні сфери людської діяльності, практично зводилась лише до проблем соціального забезпечення. Відбувалось звуження парадигми допомоги, багато видів соціального патронажу, що виникли раніше еволюційним шляхом у суспільній практиці, були втрачені. Держава, встановивши жорсткий контроль за поведінкою окремого громадянина, використовувала соціальну політику як інструмент економічного та ідеологічного тиску [3, с. 158].

Радянська держава сформулила класовий підхід у наданні різних видів соціальної підтримки. Відповідно до нього право на отримання допомоги з боку влади мали особи, джерелами існування яких була власна суспільно-корисна праця, без експлуатації чужої. Відмовившись від засади благодійності, комуністична партія проголосила про перехід до соціалістичного забезпечення, за якого держава мала задовольнити належною підтримкою кожного інваліда, кожного непрацездатного дорослого чи неповнолітнього.

Населенню України довелося витримати жахливі наслідки першої світової війни, громадянської війни, насильницької колективізації селян, Голодомору 1932 – 1933 рр., другої світової війни. Тільки в середині 60-х – кінці 70-х років ХХ ст. була досягнута відносна соціальна та матеріальна стабільність.

Однак у цей період радянське суспільство охопила системна криза, яка проявлялась у всіх сферах життя: економіці, політиці, соціальній сфері, суспільній моралі тощо. В економіці спостерігалися повільне запровадження нових технологій та переважно екстенсивний шлях розвитку економіки, невисока якість більшості товарів та їх дефіцит, прихована інфляція (зростання цін при незмінних розмірах заробітної плати), хронічна криза сільського господарства та продовольчі труднощі, економічна неефективність виробництва, енергоємність і матеріалоємність продукції та поява тіньової економіки. Радянський Союз продовжував гонку озброєнь. Соціальна сфера фінансувалася виключно за залишковим принципом, значно скоротилося житлове будівництво, що відразу загострило житлову проблему. Урізання витрат на охорону здоров'я відразу відбилося на стані і якості обслуговування населення.

На початок 80-х років значно посилилася продовольча проблема. Головним джерелом для закупівлі став експорт нафти та інших природних ресурсів. Відбувалося приховане підвищення цін, почалося швидке скорочення реальних доходів грома-

дян, спроби «перебудувати» економіку країни в середині 80-х років зазнали провалу.

Ознаками кризи моралі були такі явища, як дедалі більший вияв подвійної моралі, зростання престижності професій, посад, які давали змогу отримувати нетрудовий дохід, зростання кількості побутових та економічних злочинів, прагнення досягти успіхів незаконним шляхом, поширення пияцтва й алкоголізму та ін. [1].

Соціальне забезпечення, яке сформувалося в радянський період, загалом відображало ідеологію державної опіки і відповідало централізовано-плановій економіці, адміністративно-командній системі управління, патерналістському, медично-орієнтованому підходу до надання суспільної допомоги людям. Криза завершилась розпадом СРСР, після якого у спадок залишилася, на переший погляд, доволі приваблива, але одночасно й досить популістська за змістом система соціального забезпечення населення, система, яку держава просто була не в змозі підтримувати.

Таким чином, на початку 90-х рр. ХХ ст. в Україні з'явилися об'єктивні чинники необхідності змін у системі соціальної допомоги. Виникла потреба створення фактично нових механізмів соціально-економічного регулювання в економічній, політичній, соціальній та гуманітарній сферах. Потребувалися нововведення, які б створили міцне підґрунтя для становлення високорозвиненої, соціальної за своєю сутністю, демократичної правової держави, її інтегрування у світовий економічний процес як країни з конкурентоспроможною економікою, здатною вирішувати найскладніші проблеми свого соціально-економічного розвитку.

Перехід від збанкрутілої адміністративно-планової до ринкової економіки супроводжувався глибоким падінням виробництва, яке у своїй основі було неконкурентним та неефективним. За ці роки були повністю розбалансовані грошова та фінансова системи. Поступово (потрібно було майже п'ять років напруженої роботи) в Україні намітилося економічне зростання, стабілізація національної грошової одиниці, відбулися позитивні зрушення в сфері життєзабезпечення населення. Однак навіть у 2010 р. країна не досягла обсягу ВВП, у тому числі на душу населення, 1990 р.

Формування сучасної системи соціального захисту в країні потребувало переходу від командно-планової економічної системи до ринкової. Тому поняття «соціальний захист» у нашій країні почало широко вживатися тільки на цьому етапі, хоча в тій чи іншій формі соціальний захист завжди був властивий суспільству. Потреба саме в соціальному захисті була зумовлена природою ринкової економіки, яка не в змозі забезпечити своїм суб'єктам гарантований дохід і зайнятість. Ціла сукупність факторів спричинили суттєві відмінності в рівні доходів, стану здоров'я, обсязі задоволення потреб. Зменшити негативний вплив таких факторів на рівень життя певних прошарків населення й мав соціальний захист.

Право громадян на соціальний захист було закріплено в Конституції України [2]. Зокрема, відповідно до статті 46 громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом.

Це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення; створенням мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними. Пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, установленого законом.

Соціальний захист для населення має стати комплексом економічних, соціальних та правових заходів і сукупністю інститутів, що дають можливість усім громадянам країни однакові можливості для підтримання певного рівня життя, а та-

кож підтримку окремих соціальних груп населення. Соціальна захищеність має включати систему дій і засобів, що оберігають будь-якого громадянина країни від економічної та соціальної деградації в результаті безробіття, хвороби, виробничої травми, народження дитини, інвалідності, старості тощо, а також надання медичних послуг та допомог сім'ям із дітьми.

Система соціального захисту включає три суб'єкти: державу, юридичні особи і громадян. Частина її заходів стосується всіх членів суспільства, а решта адресована окремим соціальним групам. Перша група заходів стосується забезпечення можливості для кожної особи застосування своїх здібностей і отримання доходу, визначення офіційного прожиткового мінімуму, захисту інтересів споживачів, індексації доходів. Друга група заходів соціального захисту стосується окремих груп населення, зокрема, безробітних, пенсіонерів, інвалідів, ветеранів праці та військової служби, сімей із дітьми, дітей-сиріт, вимушених переселенців та біженців, що зазнали впливу катастроф (повінь, землетрус, засуха тощо). Система соціального захисту ґрунтується на таких принципах, як всезагальність, доступність, різноманітність видів забезпечення, адекватність рівню розвитку економіки країни.

Сучасна система соціального захисту охоплює соціальне забезпечення, соціальні гарантії держави населенню, соціальну допомогу, соціальне страхування. Зникли фонди суспільного споживання, які склали фінансову основу соціального забезпечення, з'явилися нові суб'єкти – Пенсійний фонд, фонди соціального страхування, у т.ч. на випадок безробіття, від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань тощо.

Соціальне забезпечення – це система забезпечення непрацездатних громадян та осіб похилого віку. Воно призначене захищати права працездатних та непрацездатних у таких питаннях, як пенсійне забезпечення, надання допомоги на випадок тимчасової непрацездатності, надання допомоги матерям та сім'ям із дітьми, на випадок безробіття та інвалідам. Право на соціальне забезпечення є конституційним. В Україні воно гарантується Конституцією України. Система соціального забезпечення включає пенсії, допомогу тим, хто працює (при тимчасовій непрацездатності, вагітності і пологах та ін.), допомогу сім'ям, в яких є діти, допомогу по безробіттю.

Соціальні гарантії держави населенню – це реалізація державою конституційних прав громадян на одержання найважливіших соціальних благ та послуг. Вони надаються тим, хто працює, або розпочинає трудове життя, і повинні забезпечувати умови для одержання професії, трудового доходу, зайнятості, постійної перепідготовки і професійного зростання працівників для підтримки їх конкурентності на ринку праці, захисту основних прав людини у сфері праці. Серед основних соціальних гарантій – право громадян на вибір місця праці і професійну діяльність, мінімальний розмір оплати праці та пенсії, разову допомогу при народженні кожної дитини, мінімальний розмір допомоги по безробіттю чи стипендії, освіту, охорону здоров'я і надання медичної допомоги.

Важливе місце в системі соціального захисту відведено соціальній допомозі. Це турбота про громадян, що потребують підтримки, сприяння в зв'язку зі станом здоров'я, соціальним станом та малозабезпеченістю, з досягненням певного віку. Допомога надається у вигляді грошових та натуральних виплат.

Складовою частиною системи соціального захисту є соціальне страхування. Це система повного або часткового фінансового відшкодування фізичним особам певних життєвих ризиків: тимчасової втрати працездатності, старості, інвалідності, втрати годувальника. Соціальне страхування включає лише соціальні види ризику, його мета – страховий захист саме цих видів ризику, таких як втрата працездатності через хворобу, нещасний випадок, старість, втрата роботи тощо. Ці види ризику мають масовий характер, є соціальними, бо визначаються, головним чином, соціальними умовами й, як правило, від кожної окремої людини не залежать. Цей ризик ураховується заздалегідь, і пов'язані з ним фінансові витрати розподіляються

між усіма учасниками страхування.

Починаючи з 1991 р. система соціального захисту населення еволюціонувала від отриманої в спадок солідарної системи до нових форм правового захисту й підтримки громадян за рахунок організаційних змін структури виконавчих органів та формування системи відповідних страхових фондів. Наприклад, були ухвалені програми житлових субсидій, допомоги малозабезпеченим сім'ям та ін.

Україна як незалежна держава почала формувати власну законодавчу базу соціального захисту. Починаючи з 1991 року було ухвалено ряд законів, спрямованих на соціальний захист населення, які, однак, не завжди враховували економічні реалії в країні. Це стосується таких законів України про пенсійне забезпечення, про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту, про статус та соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, а також законодавчо встановлених пільг за професійною ознакою працівникам окремих сфер та ін. Та все ж процес формування нової системи соціального захисту відбувся, насамперед у переході від принципу всебічного державного опікування, характерного для радянського періоду, до принципу державного соціального захисту в умовах ринкових відносин.

В цілому на середину 2010-х років система соціального захисту в Україні загалом продовжувала зберігати окремі риси старої системи й за своїми параметрами не відповідала передовим системам соціального захисту країн Європейського Союзу [4, с. 345]. Реформування її проводилося і продовжує проводитися несистемно: воно не має цілеспрямованого характеру, не спирається на збалансованість розвитку національної економіки й соціальних зобов'язань держави, потерпає від популізму та непрофесійного державного управління. Вагомою причиною є нерозвиненість громадянського суспільства в Україні, зокрема, громадських та професійних об'єднань, які б позитивно впливали на різні зміни у системі соціального захисту населення. Проблеми функціонування системи соціального захисту населення ще більше загострилися в умовах російської агресії проти України.

У новому механізмі соціального захисту населення важливою ланкою в покликана стати соціальна робота. Професійна діяльність соціальних працівників має сприяти суспільним змінам, вирішенню проблем людських відносин, взаємодії людей з їхнім оточенням, зміцненню здатностей людей до функціонального існування в суспільстві в цілому та підвищення рівня їхнього благополуччя.

Сучасна соціальна робота в Україні розвивається під впливом новітніх світових тенденцій, має свої особливості, обумовлені історичним, національним розвитком. Суб'єктами соціальної роботи в нашій країні насамперед виступають організації, установи, соціальні інститути суспільства. До них належать структурні підрозділи законодавчої, виконавчої та судової влади різного рівня. Особливу роль тут мають відігравати такі міністерства та відомства, як Міністерство соціальної політики, Міністерство освіти і науки, Міністерство молоді та спорту, Міністерство охорони здоров'я, Міністерство юстиції, Державна соціальна служба для сім'ї, дітей і молоді, Державна служба зайнятості та ін.

На місцевому рівні цю роботу мають здійснювати виконавчі органи, соціальні служби та заклади соціального спрямування різної відомчої підпорядкованості – центри соціальних служб для сім'ї, дітей і молоді, служби у справах сім'ї, служби у справах неповнолітніх, центри соціальної роботи та практичної психології, територіальні центри соціального обслуговування різних категорій населення, соціальні притулки для дітей і підлітків, соціальні гуртожитки, центри соціально-психологічної допомоги неповнолітнім, які опинилися в складних життєвих обставинах, соціальні центри матері та дитини, центри екстреної психологічної допомоги по телефону та інші установи і заклади.

Соціальною роботою також мають займатися неприбуткові та неурядові організації, об'єднання. До таких належать благодійні фонди, спілки та товариства,

громадські організації соціального спрямування всеукраїнського, регіонального та місцевого рівнів, у тому числі волонтерські організації, Дитячий Фонд України, Товариство Червоного Хреста України та їхні регіональні підрозділи, представництва міжнародних організацій (ПРООН, ЮНІСЕФ та ін.). Більшість фізичних осіб, які здійснюють практичну соціальну роботу професійно чи на громадських засадах, працюють у вищезазначених суб'єктах соціальної роботи. Це – організатори-керівники та виконавці, практичні соціальні працівники та педагоги, психологи, реабілітологи, викладачі соціальної роботи та інші фахівці.

Якщо брати за критерій безпосередній конкретний вплив на життєву соціальну ситуацію об'єкта (клієнта), то в Україні поступово складається три рівні установ, організацій, фахівців, які виконують завдання, пов'язані із соціальною роботою:

1) першочергові, провідні (соціальні педагоги, соціальні працівники, що спеціалізуються на роботі з дітьми, молоддю, різними категоріями сімей у соціальних службах і соціально-виховних інститутах різної відомчої підпорядкованості);

2) супутні (установи, організації й фахівці охорони здоров'я, культури, спорту, соціального захисту, внутрішніх справ тощо);

3) такі, що непрямо, опосередковано впливають на реалізацію іншими установами, організаціями та фахівцями цих завдань (установи й організації фінансово-економічної сфери, харчової та легкої промисловості, паливно-енергетичного комплексу тощо).

Зважаючи на специфіку сфери соціальної роботи, можна говорити про численну групу суб'єктів, які організують, стимулюють, підтримують, реабілітують, корегують, допомагають різним людям, групам, громадам.

Розвиток соціальної роботи неможливий без підготовки відповідних кадрів. Після здобуття незалежності в Україні почала формуватися також і система підготовки соціальних працівників, у тому числі і з вищою освітою. Одна з перших програм підготовки фахівців із соціальної роботи була започаткована в Національному університеті «Києво-Могилянська академія» (НаУКМА). У середині 1990-х р. цей навчальний заклад одержав технічну допомогу від Європейського Союзу в межах проекту Темпус-Тасіс «Впровадження вищої освіти в сфері соціальної роботи в Україні». У 1995 р. там відбувся перший набір студентів за програмою освітньо-професійного рівня магістра (для порівняння зазначимо, що у США перший загальнодержавний навчальний заклад для підготовки соціальних працівників було створено 1898 р., Англії – 1903 р.). У Києво-Могилянську академію було набрано близько двадцяти чоловік, які вже мали вищу освіту в різних галузях (педагогіки медицини філософії технічних наук) та певний досвід роботи. Соціальна робота стала для них другою професією. Пізніше в НаУКМА відкрито підготовку бакалаврів та спеціалістів.

У 1995 році підготовку соціальних працівників почав здійснювати і Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара (ДНУ). Він став першим вищим навчальним закладом в Україні, який започаткував підготовку соціальних працівників відразу на трьох рівнях (бакалавра, спеціаліста, магістра). Характерною особливістю підготовки фахівців соціальної роботи в ДНУ стало те, що розробка навчальних планів, обговорення змісту дисциплін, формування програм проведення практик відбувалися в тісній взаємодії викладачів кафедри соціальної роботи та працівників управління соціального захисту населення Дніпропетровської обласної державної адміністрації. Активно використовувався також зарубіжний досвід, зокрема, за допомогою участі університету в проєкті Європейського Союзу «Формування в Україні системи соціальної допомоги нового типу» (1997–1999 рр.).

Для перепідготовки державних службовців із вищою освітою за різними спеціальностями в 1997 р. була також розпочата підготовка магістрів державної служби за спеціалізацією «Соціальна робота», яка пізніше стала називатися шир-

ше – «Соціальна сфера». За цією спеціалізацією практичні працівники на основі отриманої раніше вищої освіти здобували поглиблені фахові знання й удосконалювати вміння, необхідні для новітньої професійної діяльності в органах законодавчої, виконавчої влади, місцевого самоврядування та накопичували первісний досвід їх застосування у відповідній галузі знань.

Нині в Україні підготовку фахівців за спеціальністю «Соціальна робота» здійснюють близько 50 вищих навчальних закладів. Сучасні суспільні запити щодо інноваційного розвитку країни, створення умов для самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці і держави у кваліфікованих кадрах вимагають постійної модернізації системи вищої освіти, зокрема, урахування процесів європейської інтеграції та розвитку єдиного Європейського простору вищої освіти.

Треба зауважити, що порівняно із системою підготовки в Україні, яка характеризується фундаментальністю й передбачає, перш за все, засвоєння теоретичних знань, за кордоном акцентують на організації практичної діяльності студентів як майбутніх фахівців. У цьому напрямі навчальним закладам в Україні потрібно суттєво поліпшувати систему підготовки фахівців. Однак проблема полягає не тільки в самих навчальних закладах. Вона стосується і всієї системи освіти, яка все ще не пристосувалася до нових умов, так і роботодавців, з якими у навчальних закладах немає тісної співпраці. Тут є проблема на світоглядному рівні, адже залишилися очікування, що все має організувати держава. Однак час патерналізму закінчився.

У цілому можна зробити **висновок**, що в Україні здійснюється спроба організувати соціальний захист населення, розвивати соціальну роботу, враховуючи світовий досвід. За короткий час треба надолужувати те, що інші країни проходили більш ніж за сто років. Потрібна зміна ментальності як фахівців, керівників, які займаються соціальним захистом, так і більшості населення, активніше має формуватися громадянське суспільство. Особливе місце має займати підготовка сучасних фахівців у галузі соціального захисту населення. Усе це разом може дати помітні позитивні зміни.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

1. Баран В. К. Україна в умовах системної кризи (1946 – 1980-і рр.) [Текст] / В. К. Баран, В. М. Даниленко. – К.: Вид. дім «Альтернативи», 1999. – 304 с.
2. Конституція України [Текст]: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року (із наступними змінами). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254. (дата звернення 20.04.2015) – Назва з екрана.
3. Кудласевич О. М. Тенденції розвитку соціальної політики: ретроспективний аналіз [Текст]: / О. М. Кудласевич // Український соціум. – 2013. – № 1(44). – С.157–170.
4. Онікієнко В. В. Ринок праці та соціальний захист населення України: ретроаналіз, проблеми, шляхи вирішення [Текст]: наук.-аналіт. моногр. / В. В. Онікієнко – К.: Ін-т демографії та соц. дослідж. ім. М.В. Птухи НАН України, 2013. – 456 с.

REFERENCES:

1. Baran V. K., Danylenko V. M. Ukraine v umovakh systemnoi kryzy (1946 – 1980-i pp.) [Ukraine in conditions of systemic crisis (1946 - 1980 pp.)]. – K.: Vyd. dim «Alternatyvy», 1999. – 304 s.
2. Konstytutsiia Ukrainy [The Constitution of Ukraine]: pryiniata na piatii sesii Verkhovnoi Rady Ukrainy 28 chervnia 1996 roku (iz nastupnyimi zminamy). [Electronic resource] – Access mode: zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254.
3. Kudlasevych O. M. Tendentsii rozvytku sotsialnoi polityky: retrospektyvnyi analiz [Trends in social policy: a retrospective analysis] // Ukrainyskyi sotsium. – 2013. – # 1(44). – S.157–170.
4. Onikiienko V. V. Rynok pratsi ta sotsialnyi zakhyst naseleння Ukrainy: retroanaliz, problemy, shliakhy vyrishennia [Labour market and social protection Ukraine: retroanaliz, problems, solutions] – K.: In-t demohrafiї ta sots. doslidzh. im. M.V. Ptukhy NAN Ukrainy, 2013. – 456 s.

Глазунов С. В., Днепропетровский национальный университет имени Олеся Гончара

(Днепрпетровск, Украина), E-mail: visnukDNU@i.ua

Социальная защита населения и социальная работа в контексте общественно-политических трансформаций в Украине

Аннотация. Рассмотрены характерные особенности системы социального обеспечения советского периода, проанализировано влияние предыдущих этапов развития украинского общества на становление современной системы социальной защиты населения и осуществление социальной работы.

Ключевые слова: социальная защита населения, социальная работа, общественно-политические трансформации, современные преобразования в социальной сфере.

Glazunov S. V., Oles Honchar Dnipropetrovsk National University (Dnepropetrovsk, Ukraine), E-mail: visnukDNU@i.ua

Social protection of the population and social work in the context of social and political transformations in Ukraine

Abstract. Characteristics of social security system of the Soviet period are considered, influence of the previous stages of development of the Ukrainian society on formation of modern system of social protection of the population and implementation of social work is analysed.

Key words: social protection of the population, social work, social and political transformations, modern transformations in the social sphere.

УДК 7.01+159.955

Дениско П. В.

кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії і соціально-політичних дисциплін, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка (Полтава, Україна), E-mail: denysko@hotmail.com

ПРО ПЕРЕВАГИ АПЛІКАЦІЇ ІНТЕРАКЦІЙНОЇ І КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ ТЕОРІЙ МЕТАФОРИ ДО ТВОРІВ ВІЗУАЛЬНИХ МИСТЕЦТВ

Анотація. Проаналізовано ідеї інтеракційної і концептуальної теорій метафори, які перетворюють їх на зручний і гнучкий інструмент для пояснення особливостей візуальних метафор. Серед таких ідей передусім слід назвати метафоричність мислення, активність інтерпретації метафори, частковий характер метафоричної проєкції, створення схожості.

Ключові слова: візуальна метафора, концепт, метафорична проєкція, схожість, твори візуальних мистецтв.

Як традиційні теорії метафори, так і чимало сучасних орієнтувалися майже винятково на царину природної мови і за своєю суттю були теоріями вербальної метафори, оскільки метафора звично вважалася суто словесним прийомом – риторичним тропом, покликаним бути лише прикрасою, оздобленням мовних виразів. Одна з причин того, чому в минулому вчені не шукали метафор у візуальних мистецтвах, полягала в тому, як стверджує Реймонд В. Гіббс [7, р. 183–184], що метафору чітко відокремлювали від символу: якщо метафора начебто належала лише сфері природної мови, то символ – лише сфері речей. Для того, аби переконливо аплікувати механізм метафори до невербальних практик, потрібно було сам цей механізм витлумачити по-іншому: цебто таким чином, щоб метафора позбулася виняткового зв'язку із лінгвістичними знаками, припинила бути маніпуляцією зі значенням слів та семантичними ознаками і могла бути «створеною» і «знайденою» в будь-якій іншій знаковій системі (мові культури).

Хоча дослідники вже досить давно здогадувалися про те, що існування метафор не обмежується лише цариною природної мови, у них не було достатньо розвиненого теоретичного інструментарію для пояснення суті та специфіки метафор у таких знакових системах, як людська поведінка, жести, твори мистецтва тощо. Необхідний теоретичний апарат виникнув разом із появою інтеракційної теорії метафори